

Häfte 1

Kompendium i lagar, regler och rutiner

i Community Media

Ett utbildningsmaterial från

© NRO och Ragnar Smittberg 2004, 2009, 2021

Community Media – möjlighet och mångfald!

Förord till tredje upplagan 2021

Från monopol 1979 till allemansmedia 2021. När närradion startade 1979 bröt man Sveriges Radios radiomonopol och nya åsikter kunde förmedlas via nya aktörer och nya radiokanaler. Men det var då fortfarande reglerat via lagar och fick bara spridas över en geografisk kommun. 2018 kan vem som helst starta en radio- eller video/TV-kanal utan tillstånd och utan stora kostnader nå hela världen. Och det finns så många och fler blir det hela tiden.

I detta läge är det innehållet ("content") som blir avgörande om man ska få lyssnare och tittare. Ett ämne och tema som lockar målgruppen att ta del av samt att framförandet är bra och proffsigt.

Under årens lopp har närradion och de öppna kanalerna, en del av Community Media, genom sina ideella medlemmar skaffat erfarenheter och kompetens om hur man gör bra program. Detta vill vi dela med oss till alla de som funderar på att starta en egen kanal.

Närradion var och är en åsiktsradio, inga krav på att balansera innehållet på ett objektivt sätt, så som det åligger public service. I detta nya material ger vi också tips på hur man bäst når ut med sitt budskap i förhållande till den målgrupp man vill nå. Hur använder man de sociala medierna på bästa sätt? Hur identifierar man sin målgrupp? Vilken kanal ska jag använda? Vilken teknisk utrustning behöver jag och hur hanterar jag den?

Samtidigt bjuder det nya medielandskapet på många nya problem som gäller värderingar. Många av de demokratiska värderingar som genomsyrat media är inte längre självklara, av okunnighet eller av medveten illvilja. I det nya medielandskapet kan man driva vilka åsikter som helst och medvetet driva falska nyheter (fakenews) och desinformation. Därför har vi i denna nya upplaga skrivit mer om värderingar och om fakta och källkritik, åsikter och medveten desinformation.

Eskilstuna den 31 oktober 2021
Ragnar Smittberg.

Förord till andra upplagan 2009

När NRO nu ger ut andra upplagan av sina utbildningskompendier så kan vi notera att det under fem år har hunnit hända mycket inom medierna. Medieplattformarna har genom utvecklingen på Internet och mobiltelefonerna blivit så många fler. Många närradiostationer sänder över Internet och kan plötsligt avlyssnas i hela världen och inte bara över den lokala kommunen. Genom mobila bredband kan en radiomottagare fånga upp både FM-sändningarna och webbradiosändningarna. En del närradiostationer kompletterar sina sändningar med TV/rörlig bild via webben. EU parlamentet har påpekat värdet av civila medier (Community media) som drivs av ideella organisationer (ibland kallad "tredje sektorn") som ett komplement till public service och de kommersiella medierna. NRO har påbörjat ett samarbete med radiostationer i Norden och Europa. NRO driver också att det måste ske lagändringar som kan underlätta för närradions fortsatta utveckling. Vi kommer sannolikt att få se en hel del fortsatta förändringar också de närmaste åren.

I detta snabbt förändrade medielandskap har närradion **fortfarande tre stora konkurrensfördelar**

- 1) vi speglar och informerar om det lokala samhället, det nära samhället som lyssnarna fortfarande vill höra om, speciellt när andra medier av ekonomiska skäl inte orkar med detta
- 2) vi engagera det civila samhället, de ideella organisationer, de ideella krafterna. Vi fångar upp vanliga människors engagemang i mediefrågor.
- 3) vi har en redan upparbetad kompetens inom radioområdet; det tar faktiskt tid att lära upp och vidmakthålla bra och lyssnarvärda radioprogram och all teknik som följer med detta

I den nya upplagan har vi gjort behövliga justeringar (t.ex. lagändringar) och förbättringar. Häfte tre, om radioteknik, är ordentligt omarbetat med hjälp av Anders Hultman i närradion i Stockholm, och innehåller nu också avsnitt om t.ex. webbradio.

Tack till alla som bidraget!

Eskilstuna den 9 april 2009
Ragnar Smittberg

Förord till första upplagan 2004.

Närradion är i antal studios och sändande människor den största rundradioformen i Sverige. Det är en radioform som ger stora möjligheter att skapa program för olika lokala behov och som därmed också hjälper till att spegla mångfalden i det svenska samhället. Det är en radioform som ger intresserade människor chans att utveckla sitt medieintresse. För att stimulera till fortsatt utveckling har NRO tagit fram detta utbildningsmaterial. Det bygger på en version som finns i Radio Eskilstuna. Idéer och texter har också hämtats från Radio Sydväst i Stockholm, Radio Skellefteå och Studentradion i Lund.

Eskilstuna den 21 mars 2004.
Ragnar Smittberg

Materialet består av 4 olika häften:

Start häftet: Handbok i att starta Community Media: hur man når ut med sitt budskap i mediebruset

- 1. lagar, avtal och regler**
- 2. hur man gör radioprogram**
- 3. teknik och redigering av video- och ljudprogram**

Häftena fungerar både som

- Handböcker med fakta
- Arbetsböcker där deltagarna/läsarna kan fylla i själva
- Idébok där vi i mindre stil har behållit hur närradion i bl.a. Eskilstuna är upplagd

Den här symbolen markerar en arbetsuppgift att fylla i enskilt eller tillsammans i gruppen.

Tänk på att *ni kan köra er utbildning som studiecirkel* med detta material som studiematerial! Ta kontakt med ert studieförbund! Ni kan också välja att lägga upp undervisningen på t.ex. tre olika kurser.

Detta utbildningsmaterial tillhandahålls från NRO i form av datafiler eller i exemplar som sedan kan kopieras lokalt. Kostnaden är 50 kr/häfte eller datafil. Varje närradioförening eller sändande förening kan sedan, om så önskas, göra lokala justeringar efter sina förutsättningar och därefter ”printa” ut det och trycka det på billigaste sätt på sin egen ort. Föreningar som inte tillhör NRO, skolor m.fl. som önskar använda det, kan köpa det efter kontakt med NRO och Ragnar Smittberg, adress enl. nedan.

Vi tar gärna emot förslag till förbättringar. Mejla till ragnar@etuna-km.se Eller skriv till Ragnar Smittberg, Olórin, Nygatan 21, 632 20 Eskilstuna. Tel. 016-144370. Detta gäller förstås också om du upptäcker rena felaktigheter!

Läs mer om NRO på webbsidan www.nro.se!

Välkommen som medarbetare i närradion!

Här nedan kan man lägga in de regler som gäller i just din förening för att man ska få sända radio!

Här exempel från Radio Eskilstuna:

För att du ska få sända själv och ta ansvar för ett program i Radio Eskilstuna måste du gå genom tre olika kurser (2–3 timmar per gång). - Grundkurs 1 om lagar, regler och rutiner; - Grundkurs 2 om att göra radioprogram; - Grundkurs 3 om radioteknik och ljudredigeringsprogram. När du varit med på alla tre kurserna får du vara med om ett prov. Klarar du detta får du Radio KFUMs **radiocertifikat** som ger dig fulla befogenheter att sända. Du kan dock vara medlem i radion utan att ha ett radiocertifikat! Du får börja sända tillsammans med andra eller under handledares ledning redan efter att du har gått genom grundkurs 1. I detta häfte får du lära dig grunderna i de regler och rutiner som vår radioverksamhet bygger på. När du är med på kursen får du en översiktlig genomgång, men du måste själv läsa på hemma. Det är säkert mycket nytt som du måste "smälta" och "ta in".

För att bli medlem i Radio KFUM krävs:

- 1) att du accepterar och respekterar KFUMs och Radio KFUMs mål och värderingar (se längre ner!)
- 2) att du accepterar och respekterar radions lagliga och etiska (allmänna och egna) regler
- 3) att du betalar medlemsavgiften
- 4) att du går våra olika kurser
- 4) att du är medveten om att radions ansvarige utgivare är den som ger dig tillstånd att sända/vara med i radion och att den ansvarige utgivaren när som helst kan återkalla detta tillstånd om misstroende uppstår eller missbruk förekommer
- 5) att om du inte kan komma/sända är du ansvarig för att annat program sänds eller att annan (godkänd av ansvarige utgivaren) sänder åt dig
- 6) att du accepterar och lever efter radions övriga regler (se nedan)

Regler som gäller för vår förening i närradiosammanhang:

Utbildning som vi har och bör/måste gå:

För att få delta i radioverksamheten gäller:

Kompendiets innehåll = 5 grunder som du måste kunna som aktiv i närradion:

1) Veta vad du är med i och i vilket sammanhang du är med i (sid. 6)

- 1.1 Din egen förening och hur ni sänder närradio
- 1.2 hur ser vår profil/radioformat ut, målgrupper, vår programtablå – andra som sänder
- 1.3 våra hemsidor och Facebook sidor, våra sändningar via webben och ev. via mobilappar mm.

Hur får man information om det vi gör?

- 1.4 medlemmar, praktikanter, styrelse och anställda
- 1.5 Vår förenings mål och organisation, internationella kontakter
- 1.6 Närradioföreningen på orten
- 1.7 Radion i Sverige
- 1.8 Olika radiomyndigheter
- 1.9 Olika organisationer i radiosammanhang

2) Vad kostar det att vara med? (sid. 18)

- 2.1 hur får närradion in sina pengar
- 2.2 vad är medlemsavgiften och när ska den betalas?

3) Vad säger lagar och avtal om att sända radio? (sid. 22)

- 3.1 YGL
- 3.2 radiolagen
- 3.3 Etiska regler
- 3.4 Upphovsrättslagarna
- 3.5 Sanktioner

4) Våra egna regler i radion (sid. 30)

- 4.1 musikreglerna, musikformatet, insorteringar, skivregister
- 4.2 programnamn, programjinglar, hemsidesinfo om programmen.
- 4.3 reklam och sponsring
- 4.4 tävlingar
- 4.5 att göra reklam för radion och det egna programmet
- 4.6 säkerhetsrutiner, nycklar mm
- 4.7 vad gör man om man INTE kan sända annonserat program?
- 4.8 allmänna ordningsregler i radion

5) Vad du måste komma ihåg under sändningarna (sid. 35)

1. att ”reffa”
2. att hålla rätt utnivåer i sändningen och lyssna på radiosändningen
3. att ev. sända spec. meddelanden
4. att ev. sända olika former av nyheter
5. att starta och sluta med rätt stationsbeteckning
6. att berätta vilka program som kommer efter ditt/ert
7. att skriva skivlista och att sortera tillbaka skivorna
8. att ställa i ordning efter sig
9. att, när så behövs, koppla om till andra studios

6) Bra att veta från A till Ö (sid. 38)

1. Veta vad du är med i och i vilket sammanhang du är med i!

1.1 Den förening du är med i som sänder radio.

Den förening som du är med i har fått tillstånd av "Myndigheten för press radio och TV" (MPRT) för att sända närradio inom er kommun.

Exempel: Den förening du är med i heter Radio KFUM 92,7. Det är en del av KFUK-KFUM föreningen i Eskilstuna. Radio KFUM är en ideell förening med medlemmar, stadgar, årsmöte, styrelse etc. Då det endast är ideella föreningar som får sända närradio har Radio KFUM två olika sändande föreningar (tillståndshavare): KFUM-föreningen, KFUM Eskilstuna volley, *Vi marknadsför radioverksamheten under namnet "Radio Eskilstuna 92,7"* för att markera att vi är hela Eskilstunas radiostation. På affischer, foldrar etc står det därför Radio Eskilstuna, i vår stationsbeteckning säger vi Radio Eskilstuna etc. Men Radio Eskilstuna är ingen egen juridisk person, ingen förening.

Notera vad din förening heter!

1.2 Profil, radioformat etc.

Det finns många olika slags närradioprogram. Rena musikprogram, bara talprogram etc. Varje förening väljer sitt.

Exempel: Det finns många radiostationer att lyssna på i Eskilstuna. Vi försöker hitta vår nisch genom att ha en **profil och ett format som är**

- *ungdomligt* (många ungdomar som sänder!)
- *lokal* (etunabor sänder, allt sänds från Etuna, många lokala reportage, nyheter, tävlingar, direktsändningar)
- *bra blandad musik med mycket NY musik*
- *samlad programtablå* där lyssnarna hittar (bred målgrupp dagtid, delvis specialiserat på kvällar och veckoslut: där ligger specialmusikprogrammen, religiösa program, andra språk etc)

Vår **målgrupp är**

- i första hand lyssnare mellan 15 – 35 år

Notera era sändningars profil, radioformat och målgrupp:

Programtablå

Programtablå är det samlade utbudet av programmen på er närradiostation. Den kan växla mycket från ort till ort beroende på ert format eller vilka och hur många föreningar som sänder. När och vem som ska sända på olika tider bestäms normalt av närradioföreningen på orten. Ofta kan det vara klokt att försök sända vissa typer av program på bestämda tider så att lyssnarna känner igen sig. Om era program ligger som poddar på era hemsidor för avlyssning när som helst, så notera gärna detta!

På de flesta orter tar in den lokala tidningen in programtablå, på en del orter samarbetar man med lokala gratistidningar. På många håll kan man hitta programtablå på den lokala hemsidan på Internet.

**Notera nedan hur er ords veckoprogramtablå ser ut! När sänder just er förening?
På vilket sätt publiceras programtablå för allmänheten?**

1.3 Våra hemsidor, internetsändningar, appar mm. Hur får man information?

De flesta sändande föreningar har egna hemsidor med egna domäner. Detta kombineras ofta med sändningar via webben. På hemsidan kan man ofta lyssna på programmen i efterskott och/eller ladda ner i form av poddar. En del har därtill egna appar så att man lätt via mobilen kan lyssna på programmet o radiostationen.

Exempel: På våra hemsidor på internet: www.radioeskilstuna.se hittar du och andra mycket information om vår

radioverksamhet. Här finns den aktuella programtablån, info om olika program etc. Du kan också hitta information om aktuella saker på våra anslagstavlor i radion

Har er närradiostation resp. er förening egna hemsidor? Adress? Sänder ni via webben? Har ni egen mobilapp? Kolla in!

1.4 Medlemmar, praktikanter, styrelse etc.

Närradion är en verksamhet som drivs av ideella föreningar. Det finns föreningar som bara har till uppgift att bedriva medieverksamhet, det finns föreningar som har annan verksamhet och som har radion som ett sätt att nå ut till andra om sin verksamhet.

I en ideell förening är det medlemmarna som bestämmer och är demokratiskt uppbyggd med årsmöten och styrelse. Föreningen måste ha stadgar som talar om syftet med föreningen och hur medlemmarna kan påverka verksamheten genom val till styrelse mm

Exempel: Radio KFUM har ca 100 medlemmar. Ca 70 personer (inkl andra föreningar) hjälper till med radiosändningarna varje vecka. Från och till har vi haft anställda och ofta praktikanter från skolor och arbetsförmedlingen.

Hur många medlemmar har er förening? Hur många hjälper till med radioverksamheten? Har ni några anställda? Har ni praktikanter från skolor, arbetsförmedling etc.?

Exempel: På årsmötet i januari eller februari väljer medlemmarna ledamöter till radiostyrelsen. Ordförande året är och vice ordförande är Övriga ledamöter är ...

Vem sitter med i er styrelse? När hålls årsmötet?

Exempel: Här nedan ser du ett utdrag ur inledningen till radions stadgar:

§ 1. Syfte

1) Radio KFUM 92,7 ska ge KFUM i Eskilstunas medlemmar och föreningar/sektioner möjlighet att driva publik radioverksamhet över Eskilstuna närradiostation (Radio Eskilstuna)

- drivas ideellt, engagerat och på ett proffsigt sätt
- medverka till medlemmarnas personliga utveckling
- ha en ungdomlig stil
- vara seriös
- spegla och informera om KFUMs hela verksamhet och ideologi (målsättningar och värderingar)
- hålla god kontakt med lyssnarna
- ha så bra program att så många lyssnar så att man lätt kan få reklamintäkter

§ 2. Anslutning och målsättning

Radio KFUM är med i samarbetsorganisationen KFUK-KFUM ESKILSTUNA och är genom denna dels anslutet till KFUM Sverige, KFUMs världsförbund och KFUKs världsförbund.

Radio KFUMs övergripande målsättning och grundvalar är de samma som KFUK-KFUM ESKILSTUNAs.

Hur ser din förenings stadgar ut? Står det något om radioverksamheten?

1.5 Mål och organisation mm

En svensk förening kan vara stor eller liten, kan tillhöra en rörelse som har lokalföreningar på många orter i landet eller kanske bara har ett mindre antal medlemmar på just din ort.

Exempel: KFUK-KFUM är en stor rörelse med ca 50 miljoner medlemmar över hela världen. I Sverige finns ca 70000 medlemmar och i Eskilstuna ca 2000. Våra verksamheter i Eskilstuna är bl.a. musik, café med disco och rockarr, volleyboll, Skate/inlines/BMX med inomhushall i Vilsta, internationellt arbete, friluftsgården Solvik vid Mälaren med läger, dagkollo, uthyrningar mm. Varje verksamhet har sin egen styrelse.

Hur ser din förenings organisation ut?

När man sänder närradio förväntar man sig i de allra flesta fall att man också ger uttryck för de värderingar som föreningen står för! Därför måste du också känna till din förenings målsättning.

Notera din förenings målsättning!

1.6 Den lokala närradioföreningen

Den lokala närradioföreningen är den samarbetsorganisation som styr närradions verksamheten på din ort. Alla föreningar som sänder är normalt medlemmar där. På dess sammanträden *fördelas sändningstiderna*. Principen brukar vara att den förening som har mest tid måste avstå till sådana som har mindre tid. Kommer man inte överens lokalt kan beslutet hänskjutas till MPRT. Detta brukar ta lång tid, så det är klokt att försöka kom överens sinsemellan! Det är också närradioföreningen som *rapporterar musiktimmarna* mm till NRO f.v.b. till upphovsrättsorganisationerna. En närradioförening *kan ha eget sändningstillstånd*, men har enligt lagen bara begränsade rättigheter och får bara bestå av material som närmast har informationskaraktär enl 6 kap 7 § i radiolagen:

- Sändningar för evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna
- Information, i begränsad omfattning, om kommunal verksamhet
- Uppgifter om program och programtider samt andra upplysningar om närradioverksamheten på orten
provsändningar av program, framställda av juridiska personer som är behöriga att få tillstånd att sända närradio, i varje enskilt fall under högst tre månader

En närradioförening får inte heller sända reklam eller sponsrade program och inte heller sända hela musikstycken.

Vad heter ortens närradioförening? Vem är ordförande? Adress? Vilka är medlemmar?

Närradiostudios

En förening kan antingen skaffa egen radiostudio eller hyra in sig hos en befintlig.

Vilka närradiostudios finns det på er ort? Har er förening en egen studio?

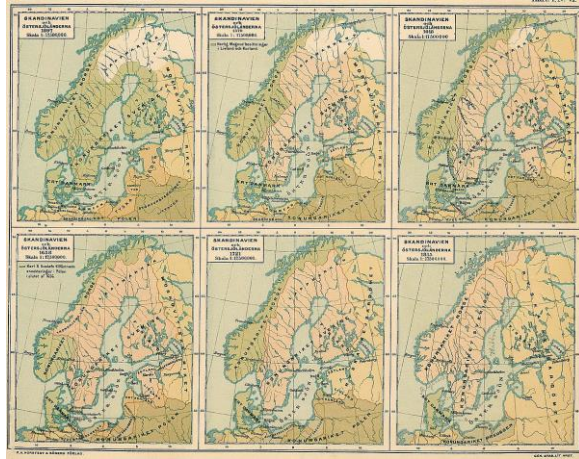
Sändaren

För att nå ut i etern måste radion ha en sändare. Normalt finns det bara en närradiosändare i varje kommun, även om det formellt sätt kan finnas flera sändare för samma frekvens (men det gör det trassligt tekniskt). En närradiosändare får bara ha sändningseffekt så att man når inom kommunen. Det gör att närradions effekt ofta är lägre än t.ex. SR:s eller reklamradions och det märks ofta när man lyssnar. Det är PTS som ger (frekvens)tillstånd till sändaren och tar ut en årlig avgift. Se nedan.

Man kan antingen hyra en sändare och då oftast hos Teracom) och då kan antennen sitta på Teracoms master (=ofta bra och högt). Men det blir allt mer vanligt att närradion köper en egen sändare och hyr in sig i t.ex. ett kommunalt vattentorn med sin antenn. Detta blir oftast billigare.

Var sitter er sändare? Vilken effekt har den? Hyr ni eller äger ni sändaren? Om ni äger den: ägs den av närradioföreningen eller av en sändande förening? Vilken frekvens sänder ni på?

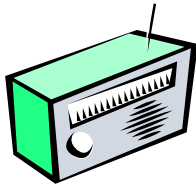
Er orts närradiohistoria

Exempel: Närradion startade i Eskilstuna den 9 augusti 1979 och då var ett 30-tal föreningar med. KFUM var med redan från starten. Pingstkyrkan dominerade på 80-talet. I början av 90-talet drev arbetarrörelsen genom Radio FME en omfattande verksamhet. Det var genom Radio FME som 92,7 blev ett begrepp för många eskilstunabor, men de gick i konkurs. KFUM fick från slutet av 80-talet allt fler timmar. I september 94 var det bara KFUM-föreningarna och pingstkyrkan som var sändande föreningar. Våren 1996 sände enbart KFUM. Från våren 97 kom fler föreningar åter med, men KFUM dominerar fortfarande helt sändningarna.

Mer om radions och närradions allmänna historia finns att läsa i häfte 2.

Notera lite om hur närradion har utvecklats på er ort!

1.7 Radion i Sverige

Radion är det media som svenskarna oftast tar åt sig varje dag. Ca 70 % av svenskarna lyssnar varje dag på radio. Radion har lyckats behålla sin särställning inom media trots alla de nya medieformer som kommit fram de senaste åren.

Våra olika radioformer i **etern** är:

(OBS att enligt radiolagen får vem som helst sända radio via kabel. Det betyder att man inte behöver något tillstånd för att sända egen radio via Internet. Se mer om andra radioformer i starthäftet.)

* **SR - Sveriges radio:** P1, P2, P3, P4, utbildningsradion, över hela landet. Utan reklam. Betalas via TV-licenserna. Förslag finns att betalningen ska bli via skatt från 2020. S.k. "public service radio".

SR ska enligt sina statuter vara opartiska och oberoende och spegla hela Sveriges mångfald. Många tror att SR ägs av staten. Så är ej fallet. Den ägs via en stiftelse där olika organisationer ingår. Det är dock en komplicerad konstruktion där staten trots allt bestämmer hur mycket pengar SR ska få.

P4 är den radiokanal alla kategorier som flest svenskar lyssnar på 2018 (ca 40 % av den totala befolkningen)

* **Lokalradio, PLR (=kommersiell radio)**, lokalt/kommunvis. Exempel är NRJ, RIX FM och MIX Megapol. Viss hopkoppling sker mellan olika stationer i s.k. radionät. Med reklam (begränsat till 12 min/timme). Fr.o.m. 2018 finns det också rikstäckande kommersiell radio. Nätverken ägs ofta av större mediebolag, t.ex. NETS och Bauer. Ofta har de mest musik i sin programtablå.

De reklamradiokanaler som svenskarna mest lyssnar på är 2018 RIX FM och Mix Megapol (båda ca 14% av den totala befolkningen)

* **Närradio (=föreningsradio)**, kommunvis. Får i princip ej ha täckning utanför kommunen. På ett fåtal större orter finns mer än en närradiofrekvens. Endast ideella föreningar får sändningstillstånd:

- Lokala ideella föreningar som har bildats för att sända program i närradion eller som bedriver annan verksamhet inom sändningsområdet
- församlingar och kyrkliga samfund inom Svenska kyrkan
- obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor, t.ex. studentkårer
- sammanslutningar av flera tillståndshavare i ett sändningsområde för gemensamma närradioändamål, dvs närradioföreningar

Närradion får sända reklam (begränsat till 12 min/timme), men får ej kopplas ihop med andra stationer och i princip inte sända från centralt håll (s.k. riksförbudet). En viss uppluckring av riksförbudet har dock skett på senare tid, se nedan!

De största grupperna som idag är representerade i närradion är politiska föreningar, religiösa föreningar och invandrarsamfund. Observera att närradion är tänkt som en åsiktsradio! Här behövs ingen opartiskhet. Jämför med SR ovan! Föreningen får göra propaganda för sina åsikter och sina aktiviteter. Närradion är den största radioformen i Sverige, nästan 700 föreningar har sändningstillstånd (2017) och det finns massor av närradiostudios i landet. Närradion speglar verkligen mångfalden i Sverige och är en viktig inkörsport för svenska radioprogramledare och radiotekniker.

Närradion har i snitt i landet endast ca 1,5 % lyssnare. Men stora lokala avvikelser förekommer.

1.8 Myndigheter i radiosammanhang

Myndigheterna har ”makt” att ge olika typer av tillstånd och i vissa sammanhang rätt att utkräva böter (vitesförelägganden).

MPRT- Myndigheter för press radio och TV

som bl.a. bestämmer om sändningstillstånd för sändningar via etern. Dit måste alla som vill börja sända skicka sina blanketter. Blanketterna kan laddas ner från deras hemsida. Adress: Box 33, 121 25 Stockholm-Globen. 08-580 070 00

Epost: registrator@mprt.se. Hemsida: www.mprt.se. De ger också ut en del intressanta publikationer om media som kan rekvireras eller laddas ner via deras hemsida.

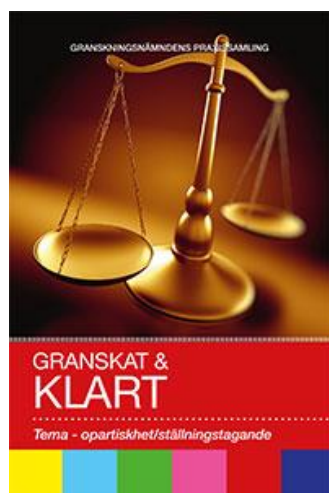
Granskningsnämnden för radio- och TV

som bl.a. följer upp att innehållet i sändningarna följer lagen. Den är numera en del av MPTR. De har rätt att begära in referensband och kan utkräva böter om man inte följer lagen.

<https://www.mprt.se/att-anmala/granskningsnamnden/>

På deras hemsida finns bl.a. vägledande beslut. Genom granskningsnämndens arbete tas en rad vägledande beslut gällande de olika reglerna för radio och tv. Dessa vägledande beslut blir sedan praxis för nämndens framtida beslut i liknande fall.

Den ger bra tips på vilka fel som kan göras – även i närradion. Följande fyra publikationer kan laddas ner och bör finnas i närradiostudion.

Post-och telestyrelsen (PTS)

som bl.a. beslutar om själva radiosändaren ut i etern (frekvens, effekt, läge etc.). Härifrån får närradion tillstånd för sin sändare och för eventuella bärbara HF-sändare. Adress: Box 5398, 102 49 Stockholm. Tel 08-678 55 00. Epost: pts@pts.se. Hemsida: www.pts.se.

Svensk mediedatabas, SMDB (tidigare SLAB, Statens ljud och bildarkiv)

som varje kvartal begär in en veckas referensband för att bevara för tid och evighet, s.k. *pliktexemplar*. Man skickar ut meddelande i början av varje år vilka urvalsveckor som ska gälla för året, vilket gör att man bör vara extra observant på att referensbandningen fungerar dessa veckor. Sedan skickar man ut meddelande om att det är dags att skicka in dessa (efter att de legat kvar hos den sändande föreningen/närradioförening under 6 månader). Kungliga biblioteket betalar portot för det man skickar in. Man tillåter att närradioföreningen skickar in banden (eller valt media för att bevara ljudet) för hela stationen.

Från 2018 har man successivt börjat gå över till att man även kan skicka in helt digitalt.

Statens ljud- och bildarkiv (SLBA) var mellan 1979 och 2008 en statlig arkivmyndighet vars verksamhet överförts till Avdelningen för audiovisuella medier vid Kungliga biblioteket.

SLBA, som i sin tur bildades ur Arkivet för ljud och bild (ALB), var från 1979 en svensk arkivmyndighet, som hade det nationella arkivansvaret i Sverige för radio- och tv-program, filmer, fonogram, multimedier och videor. Den 1 januari 2009 uppgick SLBA i Kungliga biblioteket samlingar och fick där namnet "Avdelningen för audiovisuella medier

Adress: Kungliga biblioteket, Forskarservice för audiovisuella medier, Box 5039, 102 41 STOCKHOLM. Tel 010-709 30 20. Epost: forskarservice@kb.se. Hemsida: <https://smdb.kb.se/>

Konsumentombudsmannen (KO)

Konsumentombudsmannen (KO) kontrollerar efterlevnaden av bl.a. reglerna om att nyhetsuppläsare m.fl. inte får uppträda i reklamslag samt förbuden mot reklam för alkohol och tobak. KO prövar också frågor om vilseledande annonsering. KO tillämpar marknadsföringslagens system vid sin övervakning av radiosändningarna. Enligt marknadsföringslagen kan en annonsör eller ett programföretag åläggas en marknadsstörningsavgift. Adress: Box 48, 651 02 Karlstad, tel. 0771-42 33 00. Hemsida: www.konsumentverket.se.

1. 9 Några viktiga organisationer i radiosammanhang

ALIS

Administration av litterära rättigheter i Sverige. Upphovsrättsorganisation för författare, journalister m.fl. Hemsida: www.alis.se. NRO har avtal med denna organisation.

IFPI

En av upphovsrättsorganisationerna: grammofonindustrin, skivbolagen: International federation of the phonographic industry. Hemsida: www.ifpi.se. Där kan man bl.a. hitta vilka skivbolag som är med i IFPI och som därmed närradion är skyldig att betala avgift till. Ger ut nättidningen "Musikindustrin" som du hittar på www.musikindustrin.se Ger bra aktuell information om vad som händer i musikverige! NRO har avtal med denna organisation.

KRN

Kristna radionätet. Många av de sändande föreningar som har kristna målsättningar är med där. Dessa föreningar har också via KRN tillgång till en programbank. Hemsida: www.krn.se.

NRO, Närradions Riksorganisation

Organiserar merparten av närradioföreningarna i Sverige. Är numera den enda närradioorganisationen på riksplenet sedan SNF lades ned 2007. Hemsida: www.nro.se.

Radionytt.se

Är ingen organisation, men en mycket nyttig hemsida om vad som sker i radiovärlden, www.radionytt.se

SAMI

En av upphovsrättsorganisationerna: artisternas organisation. De som driver Nalen i Stockholm. Måste sluta sina avtal med radiostationer tills m IFPI. Hemsida: www.sami.se Här finns bra länkar till de artister som är med i SAMI och som kan vara intressanta att kolla in i när man gör radioprogram. NRO har, via Ifpi, avtal med denna organisation.

KANTAR SIFO (tidigare SIFO Media resp. RUAB)

Det största och mest kända företaget som sysslar med lyssnarundersökningar i Sverige. De mäter både dag- och veckolyssning. Närradion kan också abonnera på lyssnarundersökningar för sitt speciella område, men det är ganska dyrt. Man kan dock alltid se det totala närradiolyssnandet inom de olika områdena. Hemsida: www.kantarsifo.se.

STIM

En av de tyngsta upphovsrättsorganisationerna: tonsättarnas organisation. Hemsida: www.stim.se. NRO har avtal med denna organisation.

Radioakademin

en sammanslutning för folk som arbetar inom radio. Ordnar bl.a. det årliga arrangemanget kring ”det stora Radiopriset”. Hemsida: www.radioakademin.org. NRO är med i dessa arrangemang.

Teracom

F.d. Televerket Radio, som distribuerar merparten av radio- och TV-sändningarna i Sverige. De äger både masterna och sändarutrustningen och programföretaget/radiostationen hyr in sig på deras utrustning. Men Teracom har inte längre monopol på detta. Varje radiostation har numera rätt att ha sin egen sändarutrustning. Dock krävs tillstånd från PTS. Se detta. Ägs av staten. Hemsida: www.teracom.se.

2. Vad kostar det att vara med?

2.1 Vad får radion sina pengar från?

En närradiostations ekonomi - en översikt

inkl tips om hur man får ner kostnaden och kan öka sina intäkter

De vanligaste kostnaderna

0) Investeringar i uppstarten

Man kan bygga upp en enkel studio för omkr. 50 000 kr. Vill man ha lite bättre: beräkna 100 000 kr för studion, 100 000 kr för sändare och 50 000 kr för bärbar utrustning. Gör arbetet ideellt! Inred studion med egna föreningsprylar, måla själv etc.! Men visst kan man investera en halv miljon eller mer i starten - om man har pengar!

1) Musikavgifter till STIM resp. IfPi/SAMI

Tips:

- rapportera rätt antal musiktimmar! Räkna bort "pratprogram"! Räkna bort prat mellan musiken. Räkna bort musik äldre än 70 år. Se mer om detta under punkt 3.4 nedan.
- kolla antal potentiella lyssnare i förhållande till er sändares styrka och geografiska placering; både STIM och IfPi/SAMI är beredda att ta hänsyn till detta
- betalning uppdelad på flera fakturor utspridda över året brukar accepteras om ni har likviditetsproblem

2) Hyra av sändare + teleledning till masten + avgift till Post&Telestyrelsen för sändaren

Tips:

- Teracom är ofta dyra! Men börjar känna av konkurrensen - förhandla om priset!
- skaffa en egen sändare - betydligt billigare på sikt (ofta är investeringskostnaden mindre än ett års avgift till Teracom!)

3) Lokalhyror

Tips:

- försök ha studion hos en sändande förenings egna lokaler som kan bjuda på lokalkostnaden eller ger er billig hyra

4) Ev. Löner/anställda, personal, praktikanter

Tips:

- försök få lämplig person som lönebidragsanställd från arbetsförmedlingen. En sådan person måste ha någon form av handikapp som gör vederbörande svårplacerad på öppna arbetsmarknaden; ideella organisationer brukar få 70-80 % bidrag inkl lönebikostnader
- försök få personer på arbetspraktik fr. arbetsförmedlingen eller försäkringskassan
- jobba ideellt! Ta vara på medlemsengagemanget! Detta är grunden för verksamheten i en föreningsnärradio! Få snurr på verksamheten så att det blir självgenerering av medlemmar (=stå i kö för att få vara med!). I princip kan man säga att en närradio idag inte har råd att ha "fullt" anställd personal för sin verksamhet med tanke på de intäkter som står till buds (såvida man inte kör helt kommersiellt)
- ta emot skolpraktikanter: PRAO, PRYO och/eller elever i individuellt program etc. (men tänk på att det kräver arbets- och handledning!)

5) Tekniskt underhåll, förnyelse av tekniken

Tips:

- a) köp kvalité från början! Lönar sig i längden!
- b) i princip blir de tekniska prylarna hela tiden billigare genom digitaliseringen
- c) måste en större investering göras: kolla konkursbo!

6) Ljudband/CD-R etc. för referensband, reportage mm

Tips:

- a) radiostationer behöver inte betala extra kassettagifter; ansök om befrielse hos Copyswede, 08-545 667 00
- b) spara direkt på datorn och USB minnen

7) CD/grammofonskivor/musikfiler för radions musikutbud

Tips:

- a) försök få promotionsskivor från skivbolagen (ofta vill dock dessa att stationen ska ha en tillräckligt stort antal lyssnare); bygg upp goda relationer med skivbolagen, skicka "playlist" till dem etc.
- b) nyttja medlemmarnas ofta stora egna skivförråd!

8) Tele och porto

Tips:

- a) nyttja konkurrensen mellan de olika telebolagen; rabatter finns!
- b) nyttja föreningsbrev
- c) skicka via epost

9) Allmän administration/kontor

10) Medlemsavgifter till närradioförening resp. NRO och ev. andra organisationer

11) Marknadsföring

Tips:

- a) nyttja den egna sändningstiden till egna informationsspottar; gratis!
- b) ha stationens tablå i lokaltidningarna (gratis!) se till att närradions frekvens finns med i tidningens sammanställning av radiostationer
- c) om det finns ett lokalt annonsblad: ha med tablå där inkl programkommentarer. Ni kan "kvitta" med att ge dom någon form av gratisinformation i radion
- d) skicka ut pressmeddelanden om speciella program
- e) låt föreningsmedlemmar sätta upp affischer om radion i bostadsområden, butiker
- f) gör direktsändningar från arrangemang, gallerier etc. och dela ut en liten folder om radion till alla som kommer i närheten!
- g) använd er egen hemsida

De vanligaste intäkterna

1) Kommunbidrag

Tips:

- a) kolla din egna kommuns bidrag till föreningslivet - de varierar betydligt från kommun till kommun; men se till att ni kan få det som ni är berättigade till!
- b) tänk på s.k. "lokalt aktivitetsstöd" för barn och ungdomar upp till 20 el 25 år (bestämmelserna ändras och har olika namn)
- c) uppvakta lämpliga politiker för att få special stöd
- d) sänd kommunfullmäktige direkt (en form av sponsring). De senaste åren har dock många kommuner själva fixat sändningar via webben. Men ni kanske kan ge ett mervärde genom intervjuer före och efter.

2) Landstingsbidrag, t.ex. för regional utveckling

3) Samhällsbidrag från myndigheter, institutioner, EU, banker etc.

Tips:

- a) om radion når viss målgrupp så sök pengar till detta för speciella informationsprojekt, t.ex. invandrare, ungdomar; ta tips från andra stationer!
- b) lär er att skriva ansökningar och hur man redovisar (är ofta ganska mycket byråkrati kring detta; det gäller spec. EU-bidrag!)

4) Bidrag från studieförbund: studiecirklar, kulturbidrag

Tips:

- a) kör en del programförberedelser som studiecirklar - ni kan få hyres- och litteraturbidrag
- b) ordna kulturarrangemang som samtidigt sänds i radion - ni kan få bidrag t arvoden
- c) ordna radiokurser i samarbete med studieförbund och ni kan få de flesta kostnader täckta

5) Hyr ut studion till andra föreningar

6) Medlemsavgifter från medlemmarna

7) Gåvor från medlemmar och lyssnare

Tips:

- a) Vädja om bidrag i radioprogrammen!
- b) skaffa stödmedlemmar

8) Bidrag från sändande föreningars "huvudstyrelser"

Tips:

- a) ofta måste föreningarna bidra med en hel del pengar för att det hela ska gå runt; hjälp dom att se värdet av radiosändningarna!
- b) samverka med sändande föreningar omkr. lotterier (inkl bingolotto), loppmarknader, försäljningar etc.

9) Sponsring

Tips:

- a) rikta er till rätt företag för rätt program till rätt målgrupp
- b) kombinera radiosponsring med annan sponsring i er sändande förening
- c) Gör uppdragssändningar (se ovan om kommunfullmäktige)
- d) vårda sponsorerna!!
- e) kom ihåg lagreglerna omkring sponsring och reklam!

10) Radioreklam

Tips:

- a) rikta er till rätt företag för rätt program till rätt målgrupp
- b) låt en professionell firma sköta reklamförsäljningen; de får provision, men ger stationen ändå intäkter som de inte annars skulle få
- c) gör bra spottar! eller låt reklamkunden själv ombesörja detta!
- d) kom ihåg lagreglerna omkring sponsring och reklam!
- e) notera att radioreklam fortfarande 2018 är en reklamform som ökar, trots alla andra medier!

11) Arbetsförmedlingen

Tips:

- a) se ovan under kostnader!
- b) gör ett arbetsmarknadsprojekt!

Momsbeläggning

Om radion säljer reklam och sponsring kan den i vissa fall ha rätt att bli momsbelagd. Det innebär att alla kostnader blir 20 % lägre, men å andra sidan måste intäkterna också bli motsvarande högre (t.ex. vid uthyrning av studion, vid reklamförsäljning). Men om radion har en stor omsättning så kan man tjäna pengar på detta. OBS dock att det är en hel del ekonomisk byråkrati kring detta och ev. vinst i verksamheten blir skattebelagd (knappt 30 %, dock goda möjligheter till att periodisera skatten framåt). Ideella föreningar är annars under normala förhållanden skattebefriade vid ev. överskott.

Ekonomisk redovisning

Tänk på att göra en ordentlig budget för året och följ upp verksamheten månadsvis med bokslut så att ni kan vidta åtgärder i god tid när så behövs. Försök också göra prognoser redan på vårkanten för hela året. Ha en kassör i styrelsen som kan ekonomi och som ägnar tid åt detta!

Hur ser ekonomin ut för er sändande förening? Hur ser ekonomin ut för närradioföreningen?

2.2 Medlemsavgiften

Exempel: Medlemsavgiften är i sammanhanget inte en så stor intäkt för radion, men är en viktig symbol för att DU ÄR MED i Radio KFUM. Det är ditt och radions "kvitto" på att du är med och att du accepterar våra spelregler! Vår medlemsavgiften är 100 kr/termin eller 200 kr/helår.

Vilken medlemsavgift gäller för er förening?

3. Lagar och avtal

3.1 YGL

YGL = yttrandefrihetsgrundlagen som är en grundlag som reglerar vad man får säga och göra i bl.a etermedia. Den motsvarar i princip tryckfrihetsförordningen som gäller för det tryckta ordet. Lagen innehåller fem huvudpunkter:

- 1) **Etableringsfrihet** (vem som helst, enligt radiolagens regler, kan söka tillstånd att sända via etern)
- 2) **Censurförbud** (det råder ingen statlig censur i Sverige)
- 3) **Anonymitets- och meddelarskydd**,
Man kan tipsa till media utan att man får söka efter källan

4) Ansvarighetsregler

Den ansvarige utgivare har stor makt!

Utgivaren ska ha befogenhet att utöva tillsyn över framställningens offentliggörande och bestämma över dess innehåll så att ingenting får införas i den mot hans vilja. Varje inskränkning i den befogenheten ska vara utan verkan. (YGL 4 kap, 3 §)

Om du gör något fel i radiosändningen som är olagligt, då riskerar den ansvarige utgivaren att bli straffad – inte den som sänt! DÄRFÖR är det viktigt att du vet vad som gäller i vår verksamhet! Utgivaren måste lita på att du håller reglerna – det bygger på förtroende!

Vem är ansvarig utgivare för er förening?

5) Rättsförfarande.

Även om man får sända nästan vad som helst så finns det vissa begränsningar.

Det är inte tillåtet att sända sådant som är

- * brott mot rikets säkerhet (mest aktuellt i krigstid)
- * uppvigling (= *uppmana till brott, t.ex säga "nu går vi ut klottrar ner hela stan", "vi samlas på Torget för att spöa alla som bor där och där..."*)
- * ärekränkning och förtal (*säga dumheter om andra, rasistiska uttalanden etc*)

Dessa två, uppvigling och förtal, måste man hela tiden vara OBS på att så man inte överträder!

Vill ni göra program som innehåller satir av t.ex. politiker eller saker i samhället så tala gärna först med er ansvarige utgivare! Då tar han/hon ansvar för vad som sänds – även om det ”sticker ut”. Man behöver inte alltid vara så snäll, men man måste känna på gränsen från fall till fall!

* otillåtna offentliggöranden (brott mot sekretesslagen, t.ex. om en persons sjukdomar)

3.2 Radiolagen

I radiolagen (SFS 1996:844) finns ett antal bestämmelser som vi dagligen måste leva med.

Stationsbeteckning

Den som får tillstånd att sända närradio måste använda en av Radio- och TV-verket godkänd beteckning för sina sändningar. Det betyder att sändningarna måste ha en benämning, ett namn. Beteckningen ska anges minst en gång varje sändningstimme eller, om det inte är möjligt, mellan programmen. Beteckningen måste ha särskiljningsförmåga, så att den vanlige lyssnaren kan identifiera den som sänder. Två sammanslutningar kan således inte använda sig av en och samma beteckning, inte ens om de sänder på helt skilda platser i Sverige. *OBS att Granskningsnämndens vanligaste påpekande av fel i närradion just är att man missar att tala om rätt beteckning!*

Exempel: För Radio KFUM gäller: ”Radio Eskilstuna 92,7 från KFUM-föreningen”, när volleyboll sänder säger vi ”Radio Eskilstuna 92,7 från KFUM-volley”

Vilken sändningsbeteckning har er förening?

Ansvarig utgivare

En sammanslutning måste för att få sändningstillstånd utse en *utgivare*, enligt yttrandefrihetsgrundlagen, och anmäla denne till Radio- och TV-verket. Utgivaren är den rättsligt ansvarige för *yttrandefrihetsbrott* (t.ex. hets mot folkgrupp, förtal, förolämpning) som kan begås under sändning. Utgivaren ska ha befogenhet att bestämma över sändningarnas innehåll så att ingenting förs in mot hans vilja. Om den som företräder sammanslutningen inte anmäler utgivare kan han dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Vem är ansvarig utgivare för er förening (se ovan)?

Avannonsering

Förutom att en beteckning ska anges varje sändnings timme eller mellan programmen, ska varje sändning av ett program avslutas med en *avannonsering*. Den ska innehålla uppgift om *vilken sammanslutning* som sänder programmet. Inget hindrar att föreningen använder ett särskilt stationsnamn tillsammans med det officiella namnet.

Exempel: I Radio KFUM säger vi: "Du har nu lyssnat på programmet.... i Radio Eskilstuna 92,7 från KFUM-föreningen"

Hur avslutar ni era program?

Riksförbudet med undantag

Radio- och TV-lagen innehåller, utöver regler för reklam, sponsring och angivande av stationsbeteckning, endast en programregel för den enskilda tillståndshavaren, det så kallade riksförbudet. Regeln, vars syfte är att motverka nätverkssändningar, innebär att en tillståndshavares programutbud endast får innehålla program som bar framställts särskilt för den egna verksamheten. Sedan något år tillbaka får man dock *sända max 10 timmar/månad som icke är egenproducerat*, t.ex. hämtat material från en programbank. Det ska dock

- Vara av särskilt intresse för tillståndshavarens medlemmar
- Främja kunskap och bildning
- Utgöra upptagning av lokala kulturella tillställningar

Annonssignatur

Reklam och sådana sändningar som inte är reklam, men som sänds på uppdrag av någon annan, t.ex. så kallade åsiktsannonser och informationsmeddelanden, kallas i lagen annonser. Annonserna ska tydligt skiljas från det övriga programmaterialet genom en särskild signatur som ska finnas både före och efter annons-sändningen. Granskningsnämnden har i sina avgöranden lagt särskild vikt vid att försignaturen är mycket tydlig, vilket i praktiken innebär att ordet "reklam" eller liknande bör ingå i den.

Annonsmängd.

Mängden annonser som får sändas är begränsad. Under en timme mellan hela klockslag får det *sändas högst tolv minuter annonser*. Om sändningstiden inte omfattar en timme mellan hela klockslag får annonser sändas under högst femton procent av den tiden. OBS att närradioföreningen på orten inte får sända annonser och sponsrade program!

Sänder er förening reklam? I så fall hur mycket?

Annonsinnehåll.

Nyhetsuppläsare, eller andra personer som spelar en framträdande roll i program som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer, får inte uppträda i annonserna. Syftet är att undvika att reklaminslag förväxlas med nyhetsinslag. Reklam för alkoholdrycker och tobaksvaror får inte sändas. Dessa bestämmelser om annonsinnehåll övervakas av Konsumentombudsmannen.

Undantag när det gäller annonser

Bestämmelserna om reklam gäller inte den reklam som den sändande gör för sin egen programverksamhet (trailrar, "trallor") och sådana inslag behöver därför inte sändas under annonstid (sänds trailrarna under annonstid räknas de dock in i den totala annonsmängden). Skulle man göra reklam för annan verksamhet som man bedriver, t.ex. försäljning, gäller dock bestämmelserna.

Exempel: I Radio Eskilstuna lägger vi information om KFUMs olika verksamheter (t.ex. vollebollklubbens träningsstider, musikarrangemang på caféet i reklamblocken. Trallor om egna program kan vi lägga in när som helst.

Sponsringsmeddelande.

Om ett program är sponsrat ska den sändande före eller efter programmet på lämpligt sätt upplysa publiken om vem sponsorn är. Om man vill kan sponsringsmeddelandet lämnas vid båda tillfällena. Dessa meddelanden är visserligen att anse som reklam men behöver inte omges av den särskilda signaturen för annonser.

Enligt Granskningsnämndens praxis är det tillåtet att i stället för sponsorns namn ange namnet på sponsorns produkt. Nämnden har även ansett att det i när- och lokalradio är tillåtet att sända sponsringsmeddelandet i form av en kort identifikationsjingle för sponsorn, d.v.s. en så kallad ljudlogotyp, förutsatt att den inte innehåller några andra upplysningar än sponsorns eller produktens namn. Granskningsnämnden har nämligen ansett att ett Sponsringsmeddelande som t.ex. innehåller en slogan eller sponsorns telefonnummer är otillåtet. Det saknar då betydelse om sponsorn låtit inregistrera t.ex. en slogan i sitt varumärke.

Sponsringsförbud.

Nyheter och nyhetskommentarer får inte sponsras. Den som har som sin huvudsakliga verksamhet att tillverka alkoholdrycker eller tobaksprodukter kan inte vara sponsor.

Otillbörligt gynnande av kommersiella intressen

Reklam och andra annonser ska som nämnts skiljas från det övriga programinnehållet genom den särskilda annonssignaturen. I det vanliga programmaterialet får det inte förekomma reklammeddelanden eller annan marknadsföring. I lagen sägs att program som inte är reklam får inte på ett otillbörligt sätt gynna kommersiella intressen.

Informations- eller underhållningsintresse.

Det är alltså otillåtet att gynna kommersiella intressen när det sker på ett otillbörligt sätt. *För att ett gynnande inte ska vara otillbörligt kan man något förenklat säga att den nytta som ett företag har av att nämnas i sändningen ska motsvaras av ett tydligt informations- eller underhållningsintresse hos publiken.* Ju mindre informations- eller underhållningsintresse som föreligger i ett visst fall, desto mindre är också det gynnande — d.v.s. den grad av fokusering på ett varumärke eller företagsnamn — som kan tillåtas. Omvänt gäller att en högre grad av fokusering, och därmed gynnande, kan accepteras om informations- eller underhållningsintresset är betydande. Att lyssnarna ibland tycker att reklamslag är informativa betyder självklart inte att kravet på ett informationsintresse är uppfyllt. Det har inte heller någon betydelse för underhållningsintresset om programmet är populärt och har många lyssnare. Det är gynnandet, omnämmandet av företaget, som ska vara motiverat.

Kommersiellt intresse.

Ett kommersiellt intresse föreligger enligt Granskningsnämndens praxis om den aktuella varan eller tjänsten tillhandahålls av någon som yrkesmässigt, i vinstsyfte eller ej, bedriver verksamhet av ekonomisk art.

Gränsen mellan informationsintresse i form av reportage, gäster i studion etc. kan alltså ibland gränsa till gynnande. Tala gärna med er ansvarige utgivare om du/ni är osäkra!

Referensband

Den som sänder närradio har skyldighet att spela in varje program och bevara dessa inspelningar *i minst sex månader* från sändningen. Detta framgår av 5 kap. 3 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Tillståndshavaren har skyldighet att utan kostnad lämna en kopia av dessa inspelningar till Granskningsnämnden, Radio- och TV-verket, Konsumentombudsmannen och Statens ljud- och bildarkiv (se ovan). Även Justitiekanslern (den ende som får väcka åtal i tryckfrihetsmål) kan begära in kopior av referensband.

Hur sköts referensbandningen i er studio?

3.3 Etiska regler

En gång fastställda av närradions etiska råd (detta finns inte längre), som fortfarande kan anses vara goda grundregler att följa. *Läs också om värderingar, källkritik, falska nyheter mm i starthäftet!*

Programregler

- * om man vid direktsändning råkar ut för problem med lagreglerna: avbryt direkt och beklaga
- * kontrollera sakuppgifter!
- * skilj på fakta och kommentarer!
- * felaktiga sakuppgifter ska rättas och genmäle tillåtas
- * redigera ej intervjuer så att den intervjuade misskrediteras
- * kränk ej privatlivets helgd

Ordningsregler

- * håll programtider prick!
- * referensband måste tas och bevaras i 6 månader (jfr lagreglerna ovan!)
- * ange alltid sändande station och organisation (jfr lagreglerna ovan!)
- * var korrekt mot andra sändande organisationer (vid t.ex. av- och påannonsering av andra sändande föreningar)

Egna uppsatta regler

Exempel från Eskilstuna:- inga svordomar (inget totalförbud, ibland kan det vara effektivt att understryka något med en svordom, men om man ständigt svär i radion, så låter det mycket illa och lyssnarna reagerar); - Tala väl och korrekt om KFUM, dess medlemmar och vår egen radio; - ge uttryck för de värderingar som KFUM står för (se ovan)

Har ni egna etiska regler för era sändningar? I så fall vilka?

3.4 Upphovsrättslagarna

Detta är en komplicerad lagstiftning (s.k. immateriell rätt), men grundtanken är att den som har skapat ett verk (litterärt, musikaliskt, dataprogram etc.) äger rättigheten till det och ska få bestämma vem som får använda det och om han/hon vill ha betalt för att andra använder det. Av praktiska skäl föreskriver lagen (SFS 1960:729) att enskilda personer kan gå samman i en organisation/förening för att tillsammans få chans att få ut pengar för sitt verk.

Men:

- Rättigheten är tidsbegränsad (ofta 70 år, men varierar)
- Priset är en förhandlingsfråga (men ingångna avtal ska förstås hållas)

För närradion gäller...

Musikregler

Skapare/upphovsmän/tonsättare och grammofonbolagen har rätt att få ersättning för sin musik.

Detta sker genom avtal med STIM (tonsättarna) och IfPi (skivbolagen) och SAMI

(artisterna). Radiostationen/tillståndshavaren har genom närradioföreningen i de flesta fall sådana avtal som grundar sig på hur mycket musik man spelar under året för just den organisation som avtalet gäller.

Musikavgifterna har ända sedan närradiostarten varit ett kontroversiellt ämne inom närradion. Många tycker att man betalar för mycket eller inte borde betala något alls. Men närradion är en del av samhället och måste naturligtvis rätta sig efter samhällets lagar och regler. Saknar tillståndshavaren/närradioföreningen avtal med upphovsrätsorganisationerna så sänder man olagligt!

Observera dock att ni ska betala för den musik ni spelar som respektive organisation representerar. Ni ska naturligtvis inte betala musikavgifter för rena talprogram. Om ni blandar tal och musik (vilket är vanligt i närradion) så ska ni försöka bedöma hur mycket av tiden som är musik.

Mycket generellt kan sägas att STIM representerar ca 80 % av den svenska musik som spelas i närradion och ca 25% av den utländska musiken. IFPI representerar ca 75 % av den musik som rapporteras till STIM. Observera dock att *stora lokala avvikelser kan förekomma!* Varje närradioförening ska rapportera det som gäller på just den egna orten!

Ljud från grammofonskivor "släpps fritt" 70 år efter framställan av verket. Man brukar kalla detta "ostimmad" musik. Sådant kan också förekomma på musik som köpts i utlandet eller lokala band/musik som ännu inte gått med i STIM eller har något skivkontrakt (IfPi). Ibland sänder närradion en del sådant på t.ex. nätterna för att få ner musikavgifterna!

Böcker mm

I litterära verk finns en gräns på numera 70 år. Det betyder att om du vill läsa upp något ur en bok (t.ex. som en följetong) så måste vi först få tillstånd av författaren eller dennes förlag. Via organisationen ALIS har radion i de flesta fall tillstånd att läsa upp olika saker i radion.

Via NRO kan närradioföreningen ha avtal med ovan nämnda organisationer. Närradioföreningen ska rapportera för IFPI/SAMI och ALIS om antal timmar centralt till NRO senast den sista januari! För STIM gäller sedan 2007 att man endast rapporterar avvikelser från förutbestämt antal timmar. Detta sker direkt till STIM (inte via NRO).

Läs mer om upphovsrätt på ALIS, STIM och Ifpi hemsidor (se adresser ovan). Några andra nyttiga länkar är:

https://sv.wikipedia.org/wiki/Upphovsrätt_i_Sverige

<http://som.se/for-musikbolag/upphovsratt-en-kort-guide/>

<https://www.youtube.com/intl/sv/yt/about/copyright/#support-and-troubleshooting>

Ta reda på: hur många musiktimmar resp. litterära timmar rapporterar er sändande förening resp. hela närradioföreningen på orten för senaste året?

Citaträtt mm

Rätten att citera ur offentliggjorda verk är en gammal princip. Syftet med citatet ska framgå, t.ex. för att kritisera, belysa eller understryka något. Detta gäller i princip också musik. Det är också tillåtet att i radio återge dagshändelser som publicerats i annat media och radio får göra egna inspelningar av sina program för senare återutsändning eller för referensbandning.

Några OBS!

- NROs avtal gäller numera både eter- och webbsändningarna. Men de har olika tariffer.
- Ni bör observera att upphovsrättslagarna samtidigt ger just ert radioprogram viss skydds rätt! Vem som helst kan alltså inte återutsända ert radioprogram om ni inte först har gett ert tillstånd.

3.5 Sanktioner

Om radiostationen och/eller tillståndshavaren inte sköter sig i förhållande till lagen kan man råka ut för olika typer av sanktioner och/eller böter.

Brott mot yttrandefrihetslagen

Skulle radiosändningen innehålla brott mot YGL kan justitiekanslern (JK) väcka tryckfrihetsåtal vid Stockholms tingsrätt. Om en jury där (den enda rättsinstans i Sverige som har ett juryssystem) fäller programmet kan den ansvarige utgivaren bli dömd till fängelse eller böter. Domstolen kan också återkalla sändningstillståndet och bestämma att tillståndshavaren inte får nytt på visst antal år.

Återkallande av sändningstillståndet

MPRT kan återkalla ett sändningstillstånd om tillståndshavaren

- Inte längre uppfyller kraven som ställs för att få tillståndet
- Inte nyttjar rätten att sända närradio under tre på varandra följande månader

Särskild avgift

Om man bryter mot vissa reklam- och sponsringsbestämmelser eller mot förbudet att otillbörligt gynna kommersiella intressen, kan man åläggas att betala en särskild avgift: lägst 5000 kr och högst 5 miljoner kronor.

Konsumentombudsmannen (KO)

kontrollerar efterlevandet av bl.a. reglerna om att nyhetsuppläsare inte får uppträda i reklamslag samt förbuden mot reklam av alkohol och tobak. KO prövar också frågor om vilseledande annonsering. KO har rätt att utdöma en ”marknadsstörningsavgift”.

Förelägganden

MPRT, GRN och KO får förelägga tillståndshavaren att lämna inspelning sändningarna, lämna upplysning om sändningstider och om program sänds i enlighet med undantaget från riksförbudet.

MPRT får också förelägga en tillståndshavare att följa bestämmelserna om denne

- Överträder beslut om sändningstider som meddelats av verket
- Låter någon annan nyttja sändningstiden

GRN får förelägga tillståndshavaren att följa bestämmelserna om

- Närradioföreningars sändningsinnehåll
- Riksförbundet
- Sändningsbeteckning

Vitesföreläggande

Myndigheterna får förena föreläggandena med vite. Med det menas att myndigheten ålägger tillståndshavaren att följa vissa bestämmelser. Om tillståndshavaren fortsättningsvis inte följer bestämmelsen, kan denne bli tvungen att betala ett på förhand fastställt belopp, ett vite.

Brott mot upphovsrätten

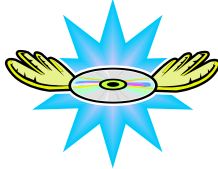
Upphovsrättsorganisation kan väcka åtal vid domstol om man bryter mot upphovsrätten

Enligt svensk lag kan myndighets- eller domstolsbeslut i de flesta fall överklagas till högre instans. Så gäller även i ovan nämnda sammanhang.

4. Er sändande förenings egna regler och rutiner

4.1 Musikregler

Musiken i närradion skiftar oerhört: från den mest aktuella musiken till specialmusikprogram med jazz och rock, religiös musik etc. etc. Poängen är att det SKA skifta från ort till ort och från förening till förening. Ni väljer ert eget musikutbud! Men det kan vara klokt att ni har en musikpolicy, vilken typ av musik ni ska spela i olika program.

OBS att ni inte utan vidare kan spela ut musik i etern från strömmande musikkällor, t.ex. Spotify. Se mer om detta i starthäftet!

Vilken är er förenings musikpolicy?

Skivlistor

Exempel: Alla program måste skriva skivlistor. De tjänar följande syften

- 1) för det egna programmets körschema
- 2) för radions statistik över spelade låtar som grund för vår ”playlist”
- 3) för att programmet som kommer efter inte ska sända samma musik
- 4) för att kunna redovisa sänd musik till STIM och IfPi
- 5) hjälper oss att få fler skivor från skivbolagen

Skivlistorna sättes av den programansvarige i en särskild pärm som ligger i K1.

Från denna matar de musikansvariga in låtarna i en särskild datafil.

Med utgångspunkt i denna gör vi våra playlist.

Även om det i vissa program blir ganska få nya hits, så är det ändå viktigt att vi får med det i vår inmatning i datafilen. Det kan avgöra om en låt kommer med på vår playlist eller inte.

Har ni några regler för skivlistor?

Radions skivregister

Exempel: Skivregistret finns i datorerna via nätverket i en databas. Skivorna numreras fr A001, B001 etc uppåt och ska sorteras in i backarna efter sitt nummer.

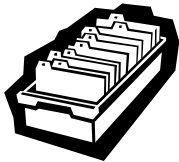
Har ni ett skivregister? Om så – lär dig att söka i det! Om musiken ligger i datorn – lär dig att hitta i musiken i datorn!

Artist- och skivinformation

Exempel: finns samlade i pärmar i skivrummet. Den mest aktuella informationen finns på anslagstavlan i K1 där också den aktuella topplistan finns upphängd.

Var hittar man er studios artist- och skivinformation?

Skiv/CD-insortering

Har studion lösa skivor (det blir successivt vanligare att musiken finns i datorer) så gäller det att ha dessa sorterade/arkiverade så att de går att hitta!

Exempel:

Nyinkomna skivor:

sätts i lådor i K1 märkt med de två senaste månaderna
fördelade på dance resp pop/rock
särskilda lådor finns för rotationsskivorna
tredje månaden blandas dessa i särskild låda i K1
observera att varje månad har sin egen färgtejpmarkning!

Skivor äldre än tre månader

insorteras i skivarkivrummet i lådorna, som står i bokstavsordning, och däri i nummerordning (t.ex E 056)

Lär dig hur skivorna sorteras i er studio!

4.2 Programnamn mm

Exempel: Du/ni får välja ett eget **programnamn**, men stationschefen måste godkänna det. Försök hitta ett namn som stämmer med ert innehåll! Vi önskar att ni gör en **programjingle** som ni kan använda i ert eget program, framför allt i början och slutet. En sådan jingle måste innehålla "programnamnet ... i Radio Eskilstuna 92,7 från KFUM-föreningen". Lär er att själva göra detta i K2 i programmet Sound Forge (gås genom i samband med Grundkurs 3). Boka tid i förväg i K2. Vi önskar också att ni har en **presentation av ert program på våra hemsidor**. Ge manus till webbansvarige så lägger han upp det. Ni kan ha en egen hemsidesadress, men i så fall MÅSTE ni ha med radions och KFUMs logga på er hemsida och ni MÅSTE ha en länk tillbaka till radions domän. I sådant fall länkar radion från sin hemsida till er hemsida.

Har ni regler för programnamn och hemsidor?

4.3 Reklam och sponsring

Generellt gäller (se ovan) att **reklam (gäller produkter/tjänster)** får gå i högst 12 minuter/timme och MÅSTE ha ordet "reklam" före och efter. **Sponsormeddelande (gäller företagsnamn)** endast i början och slutet av programmet. Granskningsnämnden faller varje år närradiostationer som gör fel i detta avseende. Det är därför viktigt att ni har tydliga regler om vad som gäller i detta avseende!

Exempel: Du får ALDRIG sända "egen" reklam eller sponsormeddelanden utan att det först har godkänts av ansvarige utgivaren! Du får inte heller ta egna kontakter med firmor för reklam, tävlingspriser o sponsring utan att först ha pratat med ansvarige utgivaren! Men nyttja gärna dina egna kontakter för att t.ex. få tävlingspriser! Tänk på risken för "kommersiellt gynnande". Tala med ansvarige utgivaren om ni är osäkra! Se vidare ovan under punkt 3.1 om vad radiolagen säger i dessa frågor.

Har ni egna tydliga regler för reklam och sponsring?

4.4 Tävlingar

Tävlingar är ett trevligt sätt att ha bra kontakter med lyssnarna – oberoende av lyssnarkategori. Ofta är det lätt att få tävlingspriser av lokala butiker. Tänk dock på att nämna butiken/företagets namn i anslutning till tävlingen kan bli s.k. "kommersiellt gynnande." Man kan lösa detta genom att låta butiken/företaget sponsra programmet: då gäller reglerna för sponsring (se ovan). Exempel: "dagens musiktimme är sponsrat av Konditori Nordman". När det är dags för själva tävlingen säger man: "Nu ska vi lotta ut en tårta från en av stadens konditorier." Vid programmet slut säger man "dagens musiktimme var sponsrat av Konditori Nordman". Inget hindrar att man på radions hemsida eller i en tidnings programtablå klart säger att då och då har vi tävlingar med priser från den och den firman.

4.5 Att göra reklam för radion och det egna programmet

På många ställen i Sverige är närradion dåliga på att göra reklam för sig själva. Du som sänder är här en nyckelperson: tala om för dina vänner när ni sänder!

Här är några andra tips:

- Gör aktuella affischer och sätt upp dem ”överallt”
- Gör små flyers och dela ut, lämna kvar dem på strategiska ställen (stationer, caféer, varuhus etc)
- Var noga med att ofta ange radiostation och frekvens i era sändningar
- Ha ofta tävlingar – det gillar folk och kommer att lyssna!
- Se till att de egna medlemmarna lyssnar!
- Ha önske- och hälsningsprogram där folk får ringa in till stationen
- Se till att den lokala pressen gör reportage om er minst en gång i halvåret
- Ha egna aktiva hemsidor på Internet
- Deltag på större ”events” och fester i kommunen, direktsänd, låt namnet både synas och höras!

Hur marknadsför ni er radiostation och era radioprogram?

4.6 Säkerhetsrutiner, nycklar mm

En närradiostudio innehåller ofta material till ett stort värde. Det är viktigt att man tänker igenom säkerhetsrutinerna. Vem ska ha rätt till nycklar? Hur kvitteras dessa ut? Kanske väljer man ett kortnyckelsystem som också registrerar vem som går ut och in. Kanske har man ett larmsystem som är kopplat till ett vaktbolag. Kontrollera att ni har rätt försäkringsbelopp och att försäkringsbolaget godkänner säkerhetsanordningarna! Glöm inte att ständigt uppdatera era inventarielistor.

Allra viktigast är att varje sändande medlem KAN de säkerhetsrutiner som gäller hos er och använder sig av dem!

Hos oss gäller följande säkerhetsrutiner:

4.7 Vad gör man om man INTE kan sända annonserat program?

I närradion är det oftast många olika personer som sänder på olika tider. Ni måste vara noga med att tala om för era medarbetare hur de ska göra när de inte kan sända, t.ex. vid sjukdom eller annat snabbt förhinder. Vem meddelar man? Riskerar det att bli tyst i radion om man inte kommer?

Vi gör så här om man inte kan sända:

4.8 Allmänna ordningsregler

Det finns behov av att sammanfatta vilka ordningsregler som ska finnas i en radiostudio. Ofta är det många olika personer som sänder vid olika tillfällen. Några enkla regler som alla ställer upp på underlättar.

Exempel

Man får inte...:

- stjåla, "låna hem", skivor/CD, tekniska prylar etc
- slarva med referensband
- överskrida sändningsnormerna, inkl reklamreglerna
- ta egna kontakter med firmor om priser utan att först ha talat med stationschefen
- leka med säkerheten (fönster, låsning, brandskydd)
- beställa skivor mm i radions namn till hemadress
- använda telefonerna för privata mobil- eller utlandssamtal

Man ska alltid...:

- städa efter sig i studion och kontoret, plocka undan muggar, diska....
- återställa tekniken (om man nu måste koppla om)
- sköta skivarkivet, sortera in skivor rätt, plocka ut alla skivor från K1 etc
- skriva skivlista och sätta in den i pärmen

Har ni några generella ordningsregler i er studio? Notera här!

5 Vad du måste komma ihåg under sändningarna

5.1 Att ”reffa”

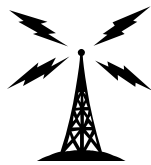
Vi är enligt lag skyldiga att ta referensband på allt vi kör ut i radion (se ovan). De ska bevaras i minst 6 månader. Reffbanden är också nyttiga för oss själva för att lära oss av egna misstag eller som exempel när vi har kurser/cirklar. Det finns många sätt att spela in reffband på: vanliga kassetband, videoband, rullband. Det har blivit allt vanligare att spela in på dator i MP3filer (av sämre kvalitet för att få plats med mycket). På många ställen sker ”reffningen” automatiskt, så att du som enskild programledare inte behöver tänka på det. På andra ställen måste du ta ansvar för att reffningen verkligen sker.

Hur ”reffar” ni i er studio? Måste du som programledare tänka på detta?

Spela in för att lyssna själv!

För att lyssna på (och lära sig av vad som är bra och dåligt och bli bättre!) eller bevara för egen del kan man göra genom att spela in på t.ex. kassetbandspelare där ni i lätt kan ta med er bandet efteråt och lyssna på det.

5.2 Att hålla rätt utnivåer och lyssna på radiosändningen

Håll jämna nivåer - titta på utmätaren (PPM). Förlyssna skivorna och pratet så blir det rätt inställning från starten. Omkring 0 för musik, något över vid tal brukar vara lämpligt. Ofta finns det risk att talet blir för lågt i förhållande till talet – det gillar inte lyssnarna! Lyssna på radioutsändningen i stereo (om ni har sådan), det är du som ska kolla att det hörs bra ut, inte lyssnarna! Som tekniker ska du INTE lyssna på mixerbordet.

Kolla hur era mikrofoner är riktade: för att ta emot ljud framifrån, rundtagande eller i ”åtta”. Anpassa ”munnen” efter vad som gäller i er studio! Här måste du kanske ge ev. gäster anvisningar! Se också tips och instruktioner i häfte 3!

5.3 Att sända speciella meddelanden

Du kan vara skyldig att sända föreningens eller stationens speciella information, t.ex. reklam/infoblock. Kolla så att du vet!

Har ni några speciella meddelanden/jinglar etc som ni alltid bör sända? Notera här!

5.4 Att ev. sända olika nyheter

Kanske har ni också skyldighet att sända speciella nyhetsblock. NÄR de ska gå bör då finnas noterat i studion liksom var du finner dessa.

Har ni några nyhetssändningar som ska sändas regelbundet? Notera här!

5.5 Att starta och sluta med rätt stationsbeteckning

Som vi har noterat i punkt 3.2 ovan är det lag på att vi använder rätt stationsbeteckning. Börja därför alltid ditt program med

Exempel:

Börja med: "Välkommen till (programnamn) i Radio Eskilstuna 92,7 från KFUM-föreningen. Dagens programledare heter.... Idag ska vi bl.a.",

Sluta med:

"Du har nu lyssnat på (programnamn) i Radio Eskilstuna 92,7 från KFUM-föreningen. Vi som idag har sänt heter.... Nu följer strax programmet.... Vi hörs igen (då och då)...."

Hur startar och slutar ni era sändningar? Notera!

5.6 Att berätta vilket program som följer

Det är god radiosed att berätta om vilket program/studio som följer efter ditt/ert. Ibland kan man göra det

genom att ta in kommande programs programledare ca 10 minuter ditt eget slutar och låta vederbörande berätta om vad som ska hända i det kommande programmet. Det skapar FÖRVÄNTAN och gör att man stannar kvar på frekvensen!

5.7 Att skriva skivlista och sortera in skivorna

I musikprogram bör man skriva skivlistan före programmet och senast under programmet! Sortera sedan in skivorna rätt så att andra kan hitta skivorna (om skivorna ligger lösa och inte i datorn).

5.8 Att ställa i ordning efter sig!

Plocka undan alla skivor, alla lappar etc så att nästa programgång har ”fritt fram” till sin sändning!

5.9 Att ev koppla om till andra studios

På orter där det finns mer än en studio måste man vara mycket noga med hur det ska kopplas upp till andra studios. Om man missar detta kan pågående studio riskera att inte komma ut i sändning. Det kan göras på olika sätt: manuellt, automatiskt, via tidur etc.

Behöver ni koppla om till annan studio? Lär dig i så fall hur detta går till! Notera!

6. Allmänt bra att veta med tonvikt på radiostudion hos/i....

i alfabetisk ordning....

Här kan du (föreningen/stationen) lägga in sådant som varje programledare bör känna till. Vi har tagit upp en del nedan. Fyll på och komplettera!

ADRESSER

AFFISCHER/PR-FOLDER/FLYERS

ANSLAGSTAVLORNA

ANSVARIG UTGIVARE

ANTENNEN

ARRANGEMANGSINFO (hur hittar man?)

CYKLAR

DISKNING

EPOSTADRESSER

HF-UTRUSTNING

HÄLSNINGSLAPPAR

INFORMATION/REKLAMJINGLAR

JINGLAR/TRALLOR

K1 (sändande studion)

KOPIERINGSAPPARAT OCH PAPPER

NYCKLAR

PARKERINGSPLATSER

PENNOR

POST

REDIGERINGSMÖJLIGHETER

REFFBAND

REPORTAGEBANDSPELARE

STÄDNING

TABLÅERNA

TELEFON

TEKNIKPROBLEM (vad gör man om...)

TÄVLINGSPRISER

VENTILATION

WEBBSIDOR

WHITEBOARDTAVLORNA

Författaren till NRO:s kompendier i närradio är Ragnar Smittberg och som bl.a. varit stationschef på Radio Eskilstuna, TV Eskilstuna och lärare i ljud- och media på Thomasgymnasiet i Strängnäs.
